В. Шопінський.

ХЛІБОРОБСТВО В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД.

Передова капіталістична держава, Америка, відіграє тепер найголовнійшу ролю на сьвітовім торговельнім ринку. Америка своїм капіталом, своєю технікою, піднялась вище старої капіталістичної Европи, і зробилась важним фактором в політичнім та економічнім житю сьвіта. Особливо се стало ясним в часї сучасної війни, і по війні. Всюди в Европі чують ся жалібні голоси: "як Америка нас не накормить, не одягне, то ми помремо від голоду-холоду". Америка посидає живність до Европи, баришники продають товари, і наживають ся, підкручуючи страшенно високі ціни на все, розїзджають по сьвіті комісіонери від головного адміністратора живности Гувера, які доносять зі всїх кінців сьвіта, що всюди грозить голод, нужда, як що тільки Америка не прийде на поміч.

Звідкиж тепер Америка набирає стілько живности? Які її економічні жерела? Яка тутешна система провадженя господарства, що живности може вистарчити на цілий сьвіт?

Чи-ж тут народ увесь ситий, що має аж за богато живности?

От живі щоденні питаня, на які нам треба відповісти. На одно питане можна легко відповісти голодному Европейцеви, який дивить ся на Америку як на роскішний і ситий рай. Голод і дорожнеча живности не менші тут як в Европі, тілько капіталісти, спекулянти живности вивозять тому поживу за границю, щоби там дорожче продати і більше заробити.

Але на питане, де Америка бере стільки живности, і яка її система господарства, відповісти тут не так легко. Перше всего нам треба запізнати ся з найновійшою формою селянського господарства, яке так процьвітає в Америці.

РОБІТНИЦТВО І КАПІТАЛ.

Коли ми почали запізнавати ся з найновійшою формою землеробства в Америці, і коли ми захотіли розібрати найважнійші і найголовнійші для нас питаня, як впливає капітал на хліборобство, як вироджуєть ся дрібна господарка, а на її місце повстають великі земельні власники, капіталісти, як функціонує капітал і наємна праця в хліборобстві і т. д., тут стрінули ми непроходимі перепони.

Діло в тім, що в Злучених Державах ведеть ся перепись правительственними цензорами, що десять літ. І коли би хотів запізнати ся з розвитком капіталізму в хліборобстві та роздріблюванем і концентрацією фармерства, то треба користатись статистикою з перед десяти літ. А прецінь кожному звісно, що за остатні роки і в часї війни, капіталізм та селянсько-господарська техніка пережила величезну революцію. Однак нам не лишає ся нічого инше, як лише покликатись на статистику десять літ стару.

Про наємну працю в американськім хліборобстві Ленін в книжці: "Капіталізм і землеробство в Злучених Державах" пише:

"Яке велике число наємних робітників в селянськім господарстві: прибільшуєть ся чи зменшуєть ся те число в порівнаню з скількостию фармерів, та в купі з усім рільничим населенем?

"На отсї найголовнійші питаня, на жаль відповіди не дає американська статистика. Пошукаємо приблизно тої відповіди.

"Перше всего приблизну відповідь можуть дати цифри статистики занятя в хліборобстві (том IV праці цензa). Американцям, "не вдалась" тая статистика. Вона зроблена на стільки по правительственному, грубо, не зрозуміло, що ніяких даних нема про положене особи в промислі, тоб-то розріжненя хозяїна, фамілійного робітника, і наємного робітника. Замість точного економічного поділу, задоволялись звичайним принятим звичаєм, даремно сполучуючи під назвою "селянський робітник" члена фармерської родини, або наємного робітника. Як відомо, не в одній тільки американській статистиці царить про се певний хаос" (ст. 25—26).

Так можна звірятись на статистику в буржуазнім правительстві. На таку іменно статистику і покликують ся часто буржуазні економісти та соціял-опортуністи.

Наша ціль одна, і програма наша звісна. Перше всего нам треба виробити точний і ясний погляд про положене рільництва в капіталістичній державі. Нам треба показати, що як капітал в силу свого історичного розвою убиває дрібну індустрію по містах, то так само убиває він дрібну селянську господарку по селах. Що так само, як капітал розколює суспільство по містах на два ворожі табори, на масу бідаків пролетарів і гурток капіталістів, так само в хліборобстві помалійше але постепенно розколюєть ся суспільство на два ворожі табори — робітників-пролетарів і землевласників-капіталістів; і що інтереси бідаків пролетарів в хліборобстві і пролетарів по містах одні і ті самі.

Коли соціял-реформісти говорять, що селянство одно, а індустріяльний пролетаріят друге, і не має нічого спільного з селянством, то они ренегати грубо знущають ся над правдою. Нашим обовязком є доказати що то утопія, яка на практиці різко розходить ся з житєм.

Ми українські робітники, переважно селяни повинні живо інтересуватись земельним питанем. Ми повинні придивлятись до землеробства в капіталістичній Америці, до селянсько-господарської техніки, і старатись поставити хліборобство в старім краю на таку високу точку. Розуміеть ся не в капіталістичній державі, не з цілию приватного визискуваживи, а з цілию загального добра, народного добробуту. Треба, щоби наш селянин не скрепів на дальше середновічним ярмом, круторогими волами, а щоби вживав таких технічних знарядів в хліборобстві, до яких дійшла вже Америка.

ЗЕМЛЕВЛАСНИКИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Капітал перше вкорінив ся в індустрії, а опісля зайшов і в хліборобство. По містах він поїв і поїдає дрібне ремесло, в хліборобстві він поїдає дрібну господарку. І ремісник в місті а селянин на землї, не всилї боротись проти історичного розвою капіталізму. Як індустрія по містах гуртуєть ся і попадає в окремі руки, так і в хліборобстві земля робить ся грошевою монополією, попадає в руки великих землевласників-капіталістів. Американський фармер також капіталіст. Як його фарма не приносить приходу, як в нього не лежать в банку гроші, то він бідак пів-пролетар. Як він не має чим виплатити за землю, за машини, то він банкротує. Він іде тоді до роботи з жінкою і дітьми до богатого фармера і там жиє в його халупці, або втікає до міста.

Ціна на землю в Злучених Державах підносить ся шалено. От що наприклад показує отся статистика, хоч на жаль вже старовита:

"Статистика тринайцятого цензу (переписі) показує, що на протягу остатних 10 літ з 1900 по 1910 р.р. вартість на фармерську землю в Злучених Державах піднялась з 13.058.000.000 до 28.476.000.000 долярів, переважно піднялась вартість на 118,1%.

"Середно атлянтійські стейти 19.9%, Монтанські стейти 313.4%, Східно-Північні стейти 34.0%, Ню-Інгленд стейти 34.8%, Полудневo атлянтійські стейти 109.3%, Західно-Північні центральні стейти 184.8%, Колорадо 302%, Монтана 330%, Вашінгтон 421%, Ню Мексіко 470% і 519% і т. д."

("The recent increase in land Value": Scott Nearing. "The annals of the American academy" за 1915 р. місяць март, ст. 150—151).

Ми бачимо, що вартість усеї фармерської землї підвисшилась більше як на половину.

ВЕЛИЧИНА ФАРМІВ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Після послїдної переписі з 1910 р. так міряють ся фарми:

Число фармів.	Розмір.
18.033	менше 3 акрів
317.010	3 до 9 „
504.123	10 до 19 „
1.414.376	20 до 49 „
1.438.069	50 до 99 „
1.516.286	100 до 174 „
534.191	175 до 259 „
443.984	260 до 499 „
125.295	500 до 999 „
50.135	1.000 і більше.

Разом є 6.361.502 фармів в Злучених Державах ("Agricultural Statistics" за 1919 рік, місяць липень ст. 36).

Отсе та десятилітна статистика на яку ми можемо опертись. По новім році як появить ся нова статистика, то тоді можна буде точно обчислити як страшно вимерає дрібне фармерство в користь великого.

Але і ся навіть правительственна перепись ясно показує правоту нашого погляду. Ми бачимо, що в Злучених Державах є 3.689.511 фармерів які мають менше сотки акрів. За те є 1.153.605 фармерів, що володіють від 175 акрів до 1.000, і більше; такі фарми є вже пів-капіталістичними і капіталістичним підприємством. Вони приносять вже дохід і обробляють ся з помочию наємної праці. Але 50.135 фармів, які мають більше 1.000 акрів то вже є чисто капіталістичним підприємством. А щоби порівнати величезні капіталістичні плянтації в полудневих стейтах, де селянський пролетаріят, переважно нігерський, провадить майже пів-февдальне рабське істноване, де селянські пролетарі-арендатори сидять з родиною цілий рік на землї великого землевласника капіталіста, порівняти величезні капіталістичні фарми в Норт Дакоті, які віддають ся арендаторам-фармерам, — тоді тілько можна побачити в яких умовинах знаходить ся селянська дрібна господарка в капіталістичній державі, за яку так роздирають ся ес-ери, меньшевики та наші соціял-патріоти. Дрібна селянська господарка вимерає, бо того хоче капітал.

Загальне число фармів і як вони зростали в Злучених Державах на протягу 68 рр. представляєть ся так:

Роки.	Число фармів.	Скількість акрів.
1850	1.449.073	202.6
1860	2.044.077	199.2
1870	2.659.985	153.3
1880	4.008.907	133.7
1890	4.564.641	135.5
1900	5.737.372	146.2
1910	6.361.502	138.1
1918 прибл.	7.250.000	134.0

Так зростало фармерство в капіталістичній державі. Не уважаючи на малий прогрес, як порівняти скілько умерло малої господарки, скілько повстало в хліборобстві бідаків-пролетарів, а скілько фармерів капіталістів, та скілько виконуєть ся праці що літа міським пролетаріятом і який прогрес зробила індустрія по містах за той час — то тоді тілько можна бачити який великий процент дрібної господарки перейшов під контролю великої земельної посілости.

(Докінчене буде).

БІЛОРУСЬКИЙ СОЦІЯЛІСТИЧНИЙ РУХ.

Першою соціялістичною партією у Білорусинів була "Білоруська Революційна Громада", що повстала на зразок української організації Р.У.П. Батьком білоруського соціялістичного руху був покійний Іван Луцкевич, що недавно помер в Закопанім на чахотку. Підчас останнього його побуту в Закопанім перебував з ним др. М. Фільц. Луцкевич в довгих розмовах випитував ся про український соціялістичний рух, до якого відносив ся з незвичайно горячою симпатією. Білоруська соціялістична партія повстала в 1902—3 роках в Мінщині. Основою партії була робітнича селянська організація університетської молоді в Петрограді, як також організація української університетської молодіжи "Зорка" в Київі. Тут познакомила ся з рухом Р.У.П. і на її взорі організувала у себе працю. В часї від 1903—5 рр. партія розвивала ся і обіймала щораз ширші круги.

За Мінщиною пішла Віленщина й Могилівщина. Білоруська партія стояла в контакті з П.П.С. Університетська молодіж ходила до "школи агітаторів" П.П.С. в Петрограді й користала з друкарні П. П. С. в Лондоні. На другім партійнім зїзді 1905 р. "Білоруська Ггромада" приймила нову програму і назву: "Білоруська Соціялістична Громада". Що до аграрної справи станула вона на становиші програми Маслова (рос. соц. дем). 1905 р. в днях революції бере живу участь і переводить чинно перший і другий загальний страйк. Бере також участь в міжнародних конґресах (Париж, Фінляндія). Навязує близші зносини з соціялістами Росії — Росіянами, Литовцями, Українцями, Лотишами і з соціялістами поза кордоном Росії — Ірляндцями і др.

1906 рік се рік страйків на Білорусї. Ініціятиву цілої акції бере партія в свої руки. Завдяки їй страйк розвиваєть ся цілком правильно в повнім спокою і майже всюди кінчить ся побідою, що дуже підносить повагу партії. В партії доси були зєдинені два напрями соціялістичної думки: соц. революціонерів і соц. демократів. В 1905 р. повстає нова білоруська партія з виразною соц. демократичною програмою як "Білоруська соціял-демократична партія." Реакція з 1906 р. убиває працю всїх соціялістичних партій; вбила і білоруську. Щойно дні нової революції 1917 р. покликують Білоруську Соціялістичну Громаду до нового житя. В тім році відбуваєть ся в Петрограді третий, дуже численний партійний зїзд, що ухвалює цілий ряд програмових змін і творить організацію вже цілком явну і леґальну. Того самого року відбуваєть ся загальний білоруський конгрес, який виказує наглядно силу і впливи партії. В Білоруській Раді Народної Републики Громада має безуслівну перевагу. Але незабаром наступає розкол, бо соц. революціонери виступають з Білоруської громади і творять власну партію білоруських соц. революціонерів. Їх проводирі Палуга, Бадунова, Т. Гриб і О. Карач. По уступленю соц. революціонерів утворено сильну фракцію соц. демократів і дали Раді свого президента Лосіка Івана і президента міністрів А. Луцкевича. 1918 р. повстала в Раді ще одна фракція соціялістів федералістів. Одначе ся ґрупа нечисленна і не має ніякої організації. Обі партії соц.-демократів і соц. революціонерів працюють тепер разом і навіть на точці аграрної програми йде між ними тепер до порозуміня.

("Вперед").

Розстрілив 2.000 людий.

ЛОНДОН, 14 грудня. — Розстрілене 2.000 гіндуських ворохобників минувшого цьвітня, аби настрашити грізну товпу підчас розрухів в Пунджаб, розслїджує спеціяльна комісія в Індії. Про сї факти доносять часописи, які одержано тут з Калькути (Індія).

Комісія зібрала докази, що товпа спалила "Нейшенел Бенк" в Арміцар, замордувала менаджера і його асистента а їх тіла спалила облявши нафтою. Зелїзничі тори пепереривано; жителї дооколичних сіл прибули до міста, аби помагати в рабунку.

Ґенерал Даєр випитуваний комісією в Лягор сказав, що 11 цьвітня він взяв справу в свої руки в Арміцар від цивільних властий. Він сказав, що перемашерував довкола міста і по місті з 120 британськими жовнірами і з двома панцирними автомобілями. Підчас того маршу в однім місци зібрала ся товпа, котрої він не міг розігнати. Він хотів стріляти, одначе не зробив сего, думаючи, що буде ліпше дати її осторогу. Товпа була дуже визиваючою і плювала на військо. Він чув дефінітивні вістки, що помимо його заборони відбували ся збори, отже він й помашерував там з 25 британськими, 25 гіндуськими і 40 гуркаськими стрільцями, уоруженими в кріси і криві шаблюки.

Коли він (ґенерал Даєр) прибув з військом на місце, поуставляв своїх жовнірів на право і на ліво і видав розказ, щоби в 30-ох секундах товпа розійшла ся, бо інакше він скаже до неї стріляти. В хвили стріляня до товпи відбував ся мітінґ. Після його оцінки товпа числила яких 5.000 людий. Комісія спитала його, чи він застановив ся над сим, що товпа може не була сьвідома тої проклямації, що взивала розійти ся; ґенерал відповів на се, що розказ виданий відповідно і вість про него поширила ся. Він знав лише, що його розказу не послухано, а що военне право було в силї, то він уважав за свій обовязок розігнати товпу скорим стрілянєм до неї.

Запитаний, що заставило його до думаня, що товпа булаб не розійшла ся без стрілянини, ґенерал відповів:

"Я думаю, що се було зовсім можливе. Я міг розігнати товпу без стрілянини, одначе вона булаб прийшла на ново і сьміялаб ся, так, що я зробив би був з себе дурня. Моя акція була не так задля самого дістрікту Арміцар. Я уважав за свій обовязок стріляти і то стріляти добре".

Судія Ровлет спитав: "Вибачте, що так говорю, але чи се (стрілянина) було щось страшного?"

Ґен. Даєр: "Ні, не так; се був страшний обовязок, який я мав виконати. Я думав, що се було милосердне діло. Я думав, що я повинен стріляти (казати стріляти) добре й безпощадно, так, щоби ніхто инший не потребував стріляти знова. Там не було посередної дороги. Справа була — сила".

В ГАЛИЧИНІ.

ПІДГАЄЧЧИНА.

Тяжке положене населеня.

Наш повіт, найбільше знищений війною, занедбаний та забитий всіми, терпить страшну нужду. Тому населене сіл над Золотою Липою та Стрипою містить ся тепер підчас слоти, снігу та морозів по землянках. Відбудовою ніхто не журить ся. З початку звезено на зелїзничий двірець троха дерева, матового скла але на сім скінчило ся. На села навіть ніхто не старав ся довести їх, бо дороги ніколи не направлювані, тепер стали просто неможливі до перевозу. Підмогу на віднову сільського господарства дістали тільки дідичі. Хлопи не дістали нічого. Від часів, коли польські власти заняли повіт, села не дістали нічого, а троха соли чи цукру мусїли купувати по паскарських цінах у посередників коршмарів.

Мимо сего, що в повіті був пятнистий тиф, то власти за цілих 5 місяців на цілий повіт дали тільки 1 вагон муки, пів вагона рижу і 1 і пів вагона цукру, але й се у більшій частині пішло в покутну лихварську торговлю. В самих Підгайцях бруд, нехлюйство, болото.

СТРАШНІ ВІДНОСИНИ В ТАБОРІ ІНТЕРНОВАНИХ В ДЕМБЛІНІ.

У львівськім "Впереді" читаємо:

Особа, що вернула з Демблїна, оповідає:

В Демблїні умовини житя і санітарні відносини просто страшні. Інтернованих вважають за "большевиків" і тому так крайне остро до них відносять ся. Ті люди всї при значені вже з гори на загибіль.

Дістають лише снїданє і обід, без вечері а 1 кг. хліба, як є, на трох. Донести ні довести їм харчів не можна, бо жандармерія не дає перепусток. Люди нічим мумії. Всї ще по літному вбрані, або на пів голі, або облетіло з них і то, що мали на собі. Біля ніхто їм не змінює; воші просто доїдають їх. Не купають ся, шкіра кождого з них покрита скробом, брудом та прищами. Зими ніхто з них не перебуде. Тепер вже лежать, ревматизмів набавили ся, якісь рани повідтворювали ся, кождий з зимна запух, позеленів, з уст і очей точить ся кров. Не можна ні дивити ся на них, ні пізнати.

Бачити їх можна коротко, з далека через крати, в присутности стійкового. І вязень і гість мусять держати руки до гори підчас візити. Боять ся, щоби не передати чого. Ніяких листів, ніяких ґазет.

Люди пригноблені, зрезиґновані, крайно огірчені, апатичні до житя.

Перлюстраційна комісія там не має вступу, бо се "большевики". Ніхто не заїздить там навідати ся, сконтролювати.

Там сидить 9 наших салїнарних робітників з Косова, яких взяли за "большевиків". В їх справі інтервеніював у Варшаві соціялістичний посол Клеменсевич, але на разї без успіху.

Родини тих нещасних в Косові в країній нуждї, ніхто не споможе, всї окричали їх батьків як "большевиків". Навіть звичайних приділів з консумів і маґістрату не видають. А всї без гроший.

В ПОЛЬЩІ

Велика робітнича демонстрація у Варшаві. Комуністична партія і П. П. С. проклямували на 28 листопада південний страйк у Варшаві для демонстрації проти уряду, сойму, війни та дорожнечі. Маніфестанти зібрали ся дуже громадно на театральній площі. Там виголошено богато промов на тему усуненя буржуазного уряду, проголошеня диктатури пролетаріяту та увільненя політичних вязнів.

В Гірничій Діброві рішили гірники присвятити одну неділю в місяць на видобуване вугля для потреб робітників. Стало ся се на просьбу варшавських професіональних організацій.

П. П. С. проти війни. Управа П. П. С. рішила уладжувати демонстраційні віча й збори, на яких маєть ся демонструвати проти веденя війни, та проти недостачі апровізаційних средств.

Голод. Жінки копальняних робітників в Сосновцу устроїли онодї демонстрацію, бо від 1. листопада не дістали ні одного бохонця хліба.

Комуністичні заворушеня. В Кольцях комуністичні заворушеня тревали 27 листопада через цілий день. Військо ужило стрільного оружя. Такі самі заворушеня повторяли ся теж і в Калїшу. І тут військо машиновими крісами привернуло порядок.

Селянські повстаня проти Поляків. З Москви доносять, що в околицях Мінська й Пинська вибухли проти Поляків селянські повстаня.

На Мозирському напрямі серед польських військ великий розлад. 22 і 30 полки зняли ся з позиції самовільно.

Польські довги. На останному засїданю польського сойму міністер фінансів Білінський давав звіт зі стану польських фінансів.

По його словам Польща має заграничних довгів 5 міліярдів, 728 міліонів марок. З сього є 114 міліонів франків, 143 міліони долярів, 929,000 фунтів штерл., 6,900.000 лір і 17 міліонів голяндських гульденів. Внутрішних довгів маєть ся в Польщі до 5 міліярдів марок.

В Кракові знайдено куфри Леніна, які він полишив там ще підчас свойого побуту перед війною. В куфрах має бути богато книжок, брошур та записок. Вшехпольські ґазети роблять з сего сензацію, тимчасом се звичайні зовсім літературні та журналїстичні праці.

Які чоботи дають польському жовнірови.

Про се мав нагоду переконати ся польський сойм, коли один з послів приніс на "показ" пару паперових чобіт.

В Будапешті заведено знова виїмкові суди з загрозою шибеницї, щоби спинити невдоволенє мас з теперішного мілітарного режіму. Арештовано навіть бувшого міністра Ліднера з кабінету Каролього.

Французькі робітники проти Денікіна.

Конференція загальної конфедерації праці в Ліоні, на якій було заступлених майже два міліони французьких робітників, приняла резолюцію, в якій протестуєть ся проти вмішуваня в російські справи і взиваєть ся робітничі орґанізації, щоби вони відмовили ся транспортувати амуніцію і зброю призначені для Денікіна і Колчака.

Союзники поможуть Австрії.

ЛОНДОН, 23 грудня. — Міністер заграничних справ лорд Курзон заявив в парляменті, що Франція, Анґлія і Америка поможуть Австрії.

Америка згодилась помочу Австрії під услівем, що вона заплатить за поживу своїми творами штуки.

Анґлійська висша палата відкинула поправку до закона проти чужинців.

ЛОНДОН. — Висша палата (палата лордів) відкинула поправку до законопроєкту проти чужинців, де говорить ся про те, що анґлійські фірми не мають права тримати більше як 25 проц. служачих або робітників чужинців.

Афганістан независимим.

ТАШКЕНТ, російський ТУРКЕСТАН, 16 грудня. — Емір Афганістану видав маніфест, котрим проголошає Афганістан независимою державою. (Афганістан від 1880 р. находив ся під протекторатом Анґлії).